

Lausunto

22.09.2023

Asia: VN/20785/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024-2027 ja siihen liittyviksi laeiksi sekä lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL on huolissaan tavasta, jolla kansalaisten elämään voimakkaasti vaikuttavia lakiesityksiä on valmisteltu. Esitys on valmisteltu kiireessä, lausuntoaika on hyvin lyhyt ja esityksen vaikutusarvioinnit ovat puutteellisia. Erityisen huolestuttavaa on, ettei valmistelussa ole tehty arviota eri etuuksiin, kuten asumistukeen, kohdistuvien leikkausten yhteisvaikutuksista. SLL:n arvion mukaan yhteisvaikutukset yksittäiselle opiskelijalle ovat suuret ja päätöksillä voi näin ollen olla myös vakavia mielenterveysvaikutuksia. SLL vaatiikin, että ainakin opintotuki jätetään indeksijäädysten ulkopuolelle.

Opintotuen indeksitarkistuksesta luopuminen

Etuuksien indeksisidonnaisuus perustuu tavoitteeseen turvata kuluttajien ostovoimaa. Hallituksen esitys indeksikorotusten jäädyttämisestä lisäisi ja syventäisi köyhyyttä. Jo nykyisellään opintoraha on tasoltaan erittäin matala eikä se riitä turvaamaan opiskelijan välttämättömiä menoja. Viime vuosina tehdyt indeksikorotukset opintotukeen eivät ole ehtineet korjata opintotuen ostovoiman tilannetta. Ylen toteuttaman Suomalaisten pelot ja haaveet -tutkimuksen mukaan hintojen nousu huolestuttaa kaikista ikäryhmistä eniten 15–29-vuotiaita. Samanaikainen ostovoiman heikentyminen ja hintojen nouseminen aiheuttavat nuorille turhaa huolta ja stressiä. Siksi SLL suhtautuu opintorahan indeksisidonnaisuuden jäädyttämiseen hyvin kielteisesti.

Indeksien jäädyttäminen tarkoittaa sitä, että opintorahan merkitys opiskelijan toimeentulon osana vähenee. Työssä käyminen on opintojen suorittamista hidastava tekijä, joten opintorahan heikennys voi näkyä esimerkiksi pidentyvinä opintoaikoina. Toisella asteella opiskelevat nuoret kuuluvat oppivelvollisuuden piiriin, joten opiskelun kuuluisi olla heille ensisijaista ja päätoimista. Toimeentulon haasteet pakottavat yhä useamman työskentelemään opintojensa ohella, mikä voi osaltaan lisätä jo valmiiksi kuormittuneiden nuorten uupumista ja siten vaikuttaa halukkuuteen hakeutua korkeakouluopintoihin. Toimeentuloleikkaukset heikentävät etenkin niiden opiskelijoiden tilannetta, joilla ei ole mahdollisuutta työskennellä opintojen ohella esimerkiksi terveydellisten haasteiden tai perhetilanteen vuoksi.

SLL muistuttaa, että opintotuen taso on yhteydessä myös koulutukselliseen tasa-arvoon. Erityisesti nuorten toisen asteen opiskelijoiden kohdalla opintorahan ostovoiman heikkeneminen tarkoittaa perheen rahoitusvastuun kasvamista entisestään. Tämä lisää sosioekonomisen aseman vaikutusta koulutusvalintoihin ja -mahdollisuuksiin sekä asettaa opiskelijat taustansa perusteella eriarvoiseen asemaan. SLL ymmärtää taloustilanteen asettamat reunaehdot, mutta opiskelijoiden toimeentulosta säästäminen sotii hallituksen koulutuspoliittisia tavoitteita vastaan.

Opintotuen indeksijäädytys heikentäisi opiskelijan opintorahaa enimmillään jopa 31,70 eurolla tukikuukautta kohden vuonna 2027. Tämä tarkoittaa yli 300 euron leikkausta täysi-ikäisen, omillaan asuvan opiskelijan toimeentuloon vuositasolla, mikäli opintorahaa hyödynnetään kymmenen tai useamman kuukauden ajalta. Asumistukeen esitettyjen leikkausten kanssa heikennys opiskelijan toimeentuloon on arviolta yli sata euroa kuukaudessa, joka on valmiiksi pienituloiselle valtava summa.

Lapsilisän korotukset

Hallitus on esittämässä korotuksia lapsilisään, joka on universaali perhe-etuus. SLL pitää lapsiperheiden taloudellista tilannetta tukevia etuuksia yleisesti tärkeinä, sillä ne tukevat osaltaan myös lukiolaisten perheiden toimeentuloa. Moni lapsiperhe joutuu karsimaan menojaan ja pohtimaan yhä tarkemmin ostoksiaan, ja hintojen nousu koskettaa erityisellä tavalla yhden huoltajan perheitä. Lukio-opiskelijoista noin puolet ovat alaikäisiä, ja Lukiolaisbarometrin 2022 mukaan lukiolaisista suurimmalla osalla kuluista huolehtivat huoltajat, mikä onkin lähes välttämätöntä opintoetuuksien riittämättömän tason vuoksi. Huoltajien työttömyys ja matala koulutustaso ovat yhteydessä tuloksiin siitä, että raha-asiat aiheuttavat nuorille ja heidän perheilleen enemmän jatkuvaa huolta tai tinkimistä.

SLL haluaa kuitenkin huomauttaa, että kaikille tulotasoon katsomatta myönnettävän etuuden tason nostamisen sijaan olisi kohtuullista keskittää käytettävissä olevia resursseja huono-osaisempien ihmisten toimeentulon tukemiseen. Tähän tarkoitukseen vastaa suunniteltu lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen kasvattaminen, mutta muilta osin rahoitusta tulisi kohdentaa pienituloisiin kohdistuvien päällekkäisten leikkausten perumiseen.

Lisätietoja lausunnosta antaa:

Sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen (iiris.hynonen@lukio.fi)

Hynönen Iiris
Suomen Lukiolaisten Liitto